zondag 25 oktober 2020, Stadskerk Nijmegen (OCP), ds. Wilma Hartogsveld

[1e lezing: Spreuken 9,1-18] (Willibrordvertaling)
1 De Wijsheid heeft zich een huis gebouwd, zeven zuilen heeft zij zich uitgekapt; 2 zij heeft haar slachtvee geslacht, haar wijn gemengd en ook haar tafel al gedekt. 3 Zij heeft haar dienaressen uitgestuurd en zij roept op de allerhoogste plaatsen van de stad: 4 `Wie onervaren is moet hierheen komen' en tot wie zonder verstand is zeg ik: 5 `Komt, eet mijn brood en drinkt de wijn die ik gemengd heb. 6 Laat uw onverstand varen en gij zult leven, en betreedt de weg van het inzicht.' 7 Wie een spotter berispt haalt zich smaad op de hals, wie een slechtaard zijn gebreken verwijt evenzo. 8 Maak een spotter geen verwijten: hij gaat u maar haten. Doe het een wijze: die zal u waarderen. 9 Deel mee aan een wijze en hij zal nog wijzer worden, onderricht een rechtvaardige en hij zal zijn weten nog vermeerderen. 10 Het begin van de wijsheid is de vrees voor Jahwe, de Hoogheilige kennen is inzicht. 11 Want door mij worden uw dagen talrijk en vermeerderen zich uw levensjaren. 12 Zijt gij wijs, dan zijt gij wijs tot uw eigen voordeel; zijt gij een spotter, dan draagt gij zelf de gevolgen. 13 Vrouwe Dwaasheid is een ongedurig iemand, vol onverstand, zij weet van niets. 14 Zij zit bij de deur van haar huis, op een stoel, ergens hoog in de stad, 15 en zij roept de voorbijgangers toe, degenen die rechtdoor willen lopen: 16 `Wie onervaren is moet hierheen komen' en tot wie geen inzicht heeft zeg ik: 17 `Gestolen water is lekker en heimelijk gegeten brood smaakt heerlijk!' 18 En dat weet men niet, dat daar de schimmen wonen en dat haar gasten in de diepte van de onderwereld vertoeven.

[evangelie: Matteüs 25, 1-13] (Willibrordvertaling)
1 Dan zal het met het Rijk der hemelen zijn als met tien meisjes die met hun lampen uittrokken, de bruidegom tegemoet. 2 Vijf van hen waren dom, de andere vijf verstandig. 3 Want de domme namen wel hun lampen mee, maar geen olie; 4 de verstandige echter namen met hun lampen tevens kruiken olie mee. 5 Toen nu de bruidegom op zich liet wachten, dommelden zij allen in en sliepen. 6 Maar midden in de nacht klonk er geroep: Daar is de bruidegom! Trekt hem tegemoet! 7 Meteen waren al de meisjes wakker en maakten hun lampen in orde. 8 De domme zeiden tegen de verstandige: Geeft ons wat olie, want onze lampen gaan uit. 9 Maar de verstandige antwoordden: Neen, er mocht eens niet genoeg zijn voor ons en jullie samen. Gaat liever naar de verkopers en haalt wat voor jezelf. 10 Maar terwijl zij onderweg waren om te gaan kopen kwam de bruidegom, en die klaar stonden, traden met hem binnen om bruiloft te vieren; en de deur ging op slot. 11 Later kwamen ook de andere meisjes en zeiden: Heer, heer, doe open! 12 Maar hij antwoordde: Voorwaar, Ik zeg u: Ik ken u niet. 13Weest dus waakzaam, want gij kent dag noch uur.

[overdenking:]
Gemeente van onze Heer, lieve mensen,
Wat is wijsheid? De vraag die meer dan ooit op ons af komt in een tijd waarin dingen gebeuren die we nooit voor mogelijk hadden gehouden. Overal mondkapjes, nergens

handen schudden en de overheid die bepaalt hoeveel mensen er op je verjaardag mogen komen… En wat is wijsheid in een wereld waarin het levensgevaarlijk kan zijn om met je leerlingen over de vrijheid van meningsuiting te praten, omdat jouw vrijheid – en jouw leven - dan wel eens radicaal zou kunnen ophouden…
Wat is wijsheid in een wereld waarin nepnieuws door velen net zo serieus wordt genomen als het NOS journaal of een kwaliteitskrant?

In de Bijbel wordt wijsheid regelmatig ten tonele gevoerd als een persoon. Vrouwe wijsheid… Mooi toch… helaas blijkt ook de personificatie van dwaasheid in de Bijbel een vrouw, maar dat terzijde.
Beide dames roepen vanaf een hoge plaats de mensen toe en ze beginnen met dezelfde woorden:

[4]'Onnozele mensen, kom toch deze kant op.'

Opvallend: allebei roepen ze alleen tot degenen die geen verstand hebben. Zijn er geen verstandige mensen? Of hebben die hun keus al gemaakt en zitten ze al bij vrouwe wijsheid aan tafel?
Er valt nog iets anders op: vrouwe wijsheid nodigt de mensen aan haar tafel die gevuld is met haar eigen voorraad, terwijl vrouwe dwaasheid gestolen water en geroofd brood aanbiedt. Wie zich door vrouwe wijsheid laat verleiden betreedt de weg van inzicht en zal leven…. Wie zich door vrouwe dwaasheid laat lokken belandt in het schimmenrijk waar geen leven mogelijk is.

Het lijkt zo eenvoudig, te kiezen voor wijsheid. Maar keer op keer blijkt de keus bepaald niet gemakkelijk. Dat geldt net zo goed in 2020 als in de tijd van Prediker…

Ook wij worden voortdurend geroepen, onze aandacht wordt getrokken, onze instemming wordt gevraagd. Ook wij kunnen kiezen naar wie we luisteren. Politici, influencers, deskundigen en mensen die vinden dat ze ergens verstand van hebben. Complotdenkers, verkopers, praatjesmakers….
Vrouwe dwaasheid bazelt maar wat, door haar domheid heeft ze nergens weet van… en toch luisteren we er vaak naar.
En als je eenmaal luistert – zeker in onze tijd waarin algoritmes ons steeds dieper in de weg van wijsheid maar ook van dwaasheid kunnen trekken. De fabeltjesfuik, noemde Lubach dat treffend vorige week zondag. Een mooi synoniem voor vrouwe dwaasheid…. Maar hoe houd je deze dames uit elkaar en zorg je ervoor dat je niet wordt misleid?

Het leesrooster stelde voor om de middelste verzen uit de eerste lezing te laten. Maar volgens mij staat juist daar een belangrijke sleutel om het juiste onderscheid te maken:

[8]Wijs een spotter niet terecht, hij zou je haten,
berisp een wijze, en hij mag je graag.

[9]Een wijze wordt nog wijzer als je hem berispt,
een rechtvaardige vergroot zijn inzicht door wat je hem leert.

Ofwel: je herkent een wijze hieraan dat hij /zij open staat voor kritiek. Hij wordt blij als je hem terecht wijst omdat hij weet dat luisteren naar tegenspraak, je open stellen voor andere meningen, kennis uitwisselen met medemensen, je wijzer maakt. Een wijs en rechtvaardig mens is iemand die beseft dat er altijd nog iets te leren valt.

De Bijbelse Wijsheid heeft niets met boekenwijsheid, geleerdheid, te maken. Het is veelmeer zo iets als levenskunst. Oog hebben voor wat werkelijk belangrijk is. Kunnen onderscheiden wat goed en wat kwaad is. Leven op zo'n manier dat het waardevol is voor jezelf en voor anderen…
Wijsheid begint met ontzag voor de Heer, zegt Prediker. En die regel lezen we ook in de psalmen en andere wijsheidsliteratuur. Vroeger dacht ik – in de oude vertaling staat immers 'vreze des Heeren'… - dat je bang voor God moest zijn om wijs te kunnen worden. Dat is absoluut niet het geval. Angst is een slechte raadgever en leidt zelden tot wijsheid…

Maar het besef dat je feilbaar bent, dat wij levenslang onderweg zijn om wijzer te worden, de kunst om je toe te vertrouwen aan wat ons verstand te boven gaat, maar wat ons wel leidt naar die wereld van vrede en recht waarnaar ieder mens verlangt… dat is een mooi begin van inzicht en wijsheid.

Tja, en dan die dwaze en wijze meisjes. Voer voor psychologen, theologen, voor mensen die de Bijbel een achterhaald boek vinden, juist vanwege dit soort lastige verhalen…
Is de kern van deze gelijkenis niet dit: dat je niet alles voor je uit kunt blijven schuiven, dat je hier en nu waakzaam moet zijn en verantwoordelijk moet handelen.
En natuurlijk wordt ieder mens – dwaas en wijs – moe van alles wat ons wordt gevraagd, ons geduld raakt op, we zien het niet meer gebeuren, sluiten onze ogen… alle meisjes vallen in slaap…
Daarover wordt geen oordeel uitgesproken in de gelijkenis.
Maar wie wijs is weet dat het wachten lang kan duren en neemt daarvoor maatregelen.
Dat is beseffen dat de eerste golf nog maar net voorbij is als de tweede golf komt en dus niet verlappen na de eerste golf.
En je dan niet laten leiden door angst of onverschilligheid, maar door een verlangen om zelf geen onverstandige dingen te doen, maar mee te helpen aan de oplossing.

Het blijft een verhaal met scherpe kanten. De wijze meisjes willen niet delen, de dwaze meisjes komen voor een gesloten deur…. Wat onbarmhartig… daar heb ik de afgelopen dagen over lopen piekeren. Sommige collegae lossen het op door te stellen dat de olie staat voor geloof, hoop of wijsheid die je onderweg hebt opgedaan. Die zou niet overdraagbaar

zijn. Het bevredigt me niet. Dan zouden de wijze meisjes toch tegen hun dwaze zusters hebben gezegd: ‘sorry, we zouden het wel willen, maar het kán niet!’
Misschien moeten we het ook laten stáán… Niet alles willen gladstrijken. Deze gelijkenis roept ons op om waakzaam te zijn, wijzer te worden, vooruit te kijken. En daarmee moet je wel op tijd beginnen…. Nu kortzichtig bij de dag leven, je niet afvragen of het brood dat je eet over de rug van de armen is gebakken, of de kleren die je draagt niet door moderne slaven zijn gemaakt, of jouw levenswijze de aarde niet uitput, of de manier waarop jij de coronaregels voor jezelf soepeltjes interpreteert de gezondheidszorg niet nog verder in gevaar brengt…. daar nu niet bij stilstaan, dat leidt tot onherstelbare schade in de toekomst. Laten we wijzer zijn, open staan voor kritiek, op tijd andere wegen in slaan… dan zal het Bijbelse verlangen waar worden en worden er geen deuren meer dichtgeslagen voor wie dan ook. Omdat ieder wijs geworden is.
Amen.

Wilma Hartogsveld, wilma@4-plek.nl